

Meditatie

Ds. Sara Dondorp

Het verhaal van het Lam Gods

Dit jaar is het honderd jaar geleden dat alle panelen van het veelluik 'Het Lam Gods' van de gebroeders Van Eyck weer zijn verenigd in de Sint Baafskathedraal in Gent. Het middenpaneel was in de Napoleontische tijd in Parijs terecht gekomen en al in de negentiende eeuw thuisgekomen. De zijpanelen waren ooit verkocht en in een Berlijns museum terecht gekomen. De stad Gent staat uitvoerig stil bij de hereniging van de panelen. Jan van Eyck schilderde dit meesterwerk in de eerste helft van de vijftiende eeuw in opdracht van een voorname burger van de stad, Joos Vijd. Al in zijn eigen eeuw werd het kunstwerk beschreven als een gedicht zonder woorden. De poëtische schoonheid ervan is bedoeld als eer aan God, waarin alles een duidelijke plaats en betekenis heeft.

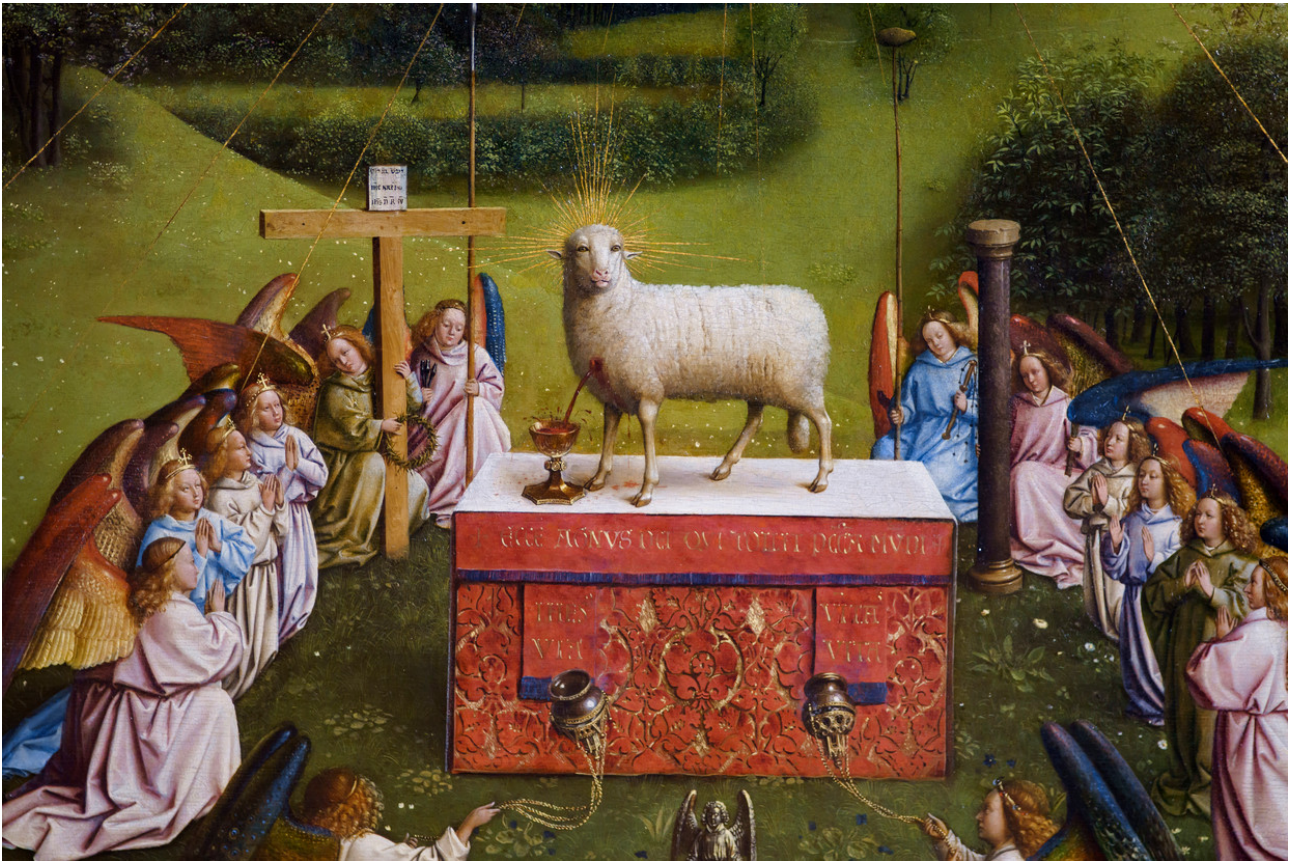
Het is opmerkelijk hoe natuurgetrouw Van Eyck alles weergeeft. Van de pukkels op het gezicht van Joos Vijd tot de minuscule vogels in de lucht en de bloemen in het gras. Alles ter ere van God. Van Eyck was een meester in observatie. Anders dan in onze tijd werd het zien van de werkelijkheid begrepen als verbonden met het aanschouwen van de bovennatuurlijke werkelijkheid. Spiritueel zien. Licht komt van God, was de overtuiging. Dat goddelijk licht weerkaatst in de natuur en bereikt zo het menselijk oog. Werkelijk zien is pas mogelijk in het hiernamaals. 'Hier beneden' is het licht een soort middelaar tussen God en mensen. Het is dan ook vanuit religieuze eerbied dat Van Eyck de natuur zo getrouw mogelijk afbeeldt.

Centraal op het middenpaneel staat het Lam Gods, fier staand op een altaar. Na de recente restauratie is gebleken dat Jan van Eyck dit Lam bijna menselijke trekken heeft gegeven: ogen en oren zitten op een plek die je bij een mensengezicht zou verwachten. Dus juist niet natuurgetrouw. Daardoor kijkt dit Lam je indringend aan, alsof het contact wil maken met de toeschouwer. Op het altaar staat in Latijnse letters: "Zie het Lam Gods, dat wegneemt de zonden van de wereld." Die tekst, ontleend aan Johannes 1:29, klinkt al eeuwen tijdens de eucharistie. Ook wij zingen die woorden wanneer we in de kring Avondmaal vieren. En ook in onze kerk hangt een kunstwerk dat naar deze tekst verwijst: een houten koorhek met het Lam Gods. Het is te bekijken in de zijbeuk waar ook de piano staat. Hoewel het Lam van Jan van Eyck triomfantelijk rechtop staat, is het ook gewond en stroomt er bloed uit zijn wond in een miskelk. Een verwijzing naar de gedachte dat het bloed van Christus in de miswijn present is. Voor katholieken is dit nog altijd een belangrijk element van de eucharistie. Protestanten zien de avondmaalswijn als symbolische verwijzing naar het bloed van Christus.

Tegelijkertijd verwijst dit lam naar het Paaslam uit Exodus 12, over de bevrijding uit de slavernij in Egypte. Het verhaal dat onlosmakelijk verbonden is aan de Pesachviering en altijd een plaats krijgt in de viering van Witte Donderdag.

Om het Lam heen zijn engelen afgebeeld. De achterste engelen dragen de instrumenten van Jezus' lijdensweg. Het kruis, de lans, de doornenkroon.... Daaromheen zien we groepen vertegenwoordigers van de mensheid. Profeten uit het Oude Testament, apostelen uit het Nieuwe Testament, heiligen, martelaren, gelovigen en een grote groep heilige vrouwen. En op de zijpanelen gaat het verhaal nog verder. Ook rechters, ridders, kluizenaars en pelgrims scharen zich rondom het lam. Het is bijna of heel de wereld meedoet.

Hoe natuurgetrouw en minutieus alles ook is afgebeeld, wat we hier zien is vooral een meditatie in kleur. Een meditatie over verlossing van lijden, over verschillende vormen van aanbidding.

Jan van Eyck, gedeelte van middenpaneel van Het Lam Gods